

LÆGEMIDLER

Vinafkog af roden udvider sten, læger brystbylder, holdes i munden for tandpine (1546ff; 1). Der findes næppe et bedre medikament end rodens bark til at knuse sten i blæren eller nyrerne; dekokt af roden i eddike og vand tjener til mundskylning for tandpine (1648; 2). Planten har åbnende og urindrivende kræfter (3), roden indgik i te mod vattersot (4) og middel for køns urintrang (1664; 5); ølafkog af roden er givet for kreaturers forstoppelse (Bornholm medio 1700-t; 6). Roden føres på nogle apoteker.

LITTERATUR: (1) 841 1577,103b; (2) 697 166; (3) 398 1806,658 og 1821,757; (4) 488o 209; (5) 83 175; (6) 178 9,1942,24.

BØRNELEG

Det øvre store kronblad (»fanen«) fjernes; under fastklemning mellem to fingre presses støvdragerbundtet frem over blomstens »køl«, så det danner en »svanes« hoved, de to sidestillede kronblade er fuglens vinger (Grumløse SSjælland).

LITTERATUR: 107 1938.

Kællingetand, *Lotus*

ALMINDELIG KÆLLINGETAND, *Lotus corniculatus*, har liggende eller opstigende 10–30 cm lange stængler og 3-fingrede blade; 4–7 gule blomster med orange eller brunt anstrøg sidder i hver skærm. Alm. på marker, bakker, ved veje, i klitter.

SMALBLADET KÆLLINGETAND, *Lotus tenuis*, med slankere stængler og kun 3–5 blomster i skærmen er ret alm. på strandenge.

SUMP-KÆLLINGETAND, *Lotus uliginosus*, bliver 20–50 cm høj og skærmene har 7–15 blomster; navnlig i Jylland hyppig på fugtige steder (enge, moser).

Fra Italien indførte former af alm. og smalbladet kællingetand dyrkes i kløver- og græsmarker og træffes undertiden forvildet.

Kællingetand 1688ff rimeligvis fordi legende børn har sammenlignet den ikke udsprungne blomsterstand eller bælgkransen med en gammel kvindes skæve, spredte fortænder, jf. *legetand* ØJylland o. 1880: børn anbragte blomsterskærmen mellem underlæbe og undertænder, så de

Almindelig kællingetand. (EH).

spidse knopper – »fortænderne« – ragede ud af munden; man advarede børn mod at lege med blomsterne, det kunne give dem tandpine (1); eller er navnet et omdannet »killingtand«? (2); i stednavnet Kællingetandsfald 1683 Salling (3). *Kragekløver* 1688–1877, omtydet til *kragekløver* o. 1700–60, sml. *krageklo* s. 205; *fugleklo* o. 1700, *kragetær* 1796–o. 1880; Mors 1811, Vi-um 1795; *haneurt* og *kokkeurt* ved Skagen 1787 måske fordi blomsterstanden før udspringet kan minde om en hanekam, *skulpekløver* 1795 efter bælgens form; *sirupsblomme* (= blomst) Sønderjylland, *storkefod* og *engsko* Vardeegnen o. 1870 efter blomstens form, *fuglevikke*, *-ært* Mols o. 1870, oftere om musevikke s. 230, *Maries tøfler* VJylland 1877ff, *lammeleger* Vestervig NJylland o. 1870, *musetand* Sønderjylland (Agerskov), Hjørringegnen o. 1870, vel påvirket af musevikke, *kokkemad* Vendsyssel o. 1870, *hvedebrøds-kællinger* SFyn vel fordi blomsterstanden blev sammenlignet med en kurvfuld af de runde gule hvedebrød, der solgtes på landet; *fruesko* og *Maries guldsko* Sjælland o. 1870, *Vorherres fingre* Roskildeegnen o. 1870, *vuggeurt*, *-lagen* ved Stubbekøbing o. 1870 efter formen af blomstens »køl«, *hanekam* 1877; Sjælland, Bornholm 1800-t, *Vorherres tøffel* SVJylland o. 1880, *jomfrutøffel* Sønderjylland o. 1890, *Maries guldtøffel* 1800-t, *guldsko* Ribeegnen, *gule tøfler* og *ske* ved Møgeltønder, *kyllingehoved* Sønderjylland, blomsterne gule og »runde«, *lærketær* Ringkøbingegnen slutningen 1800-t efter bælgene, *kattekløver* SVJylland o. 1890; VSjælland, *kok* (= hane) Vendsyssel o. 1890; *kniv* og *gaffel* eller *kniv*, *ske* og *gaffel* Vendsyssel skyldes sammenligninger med blomstens dele; *heksetand* Ringeegnen Fyn, *Vorherres hvedebrød* Bågård i Lillebælt; *bæblomst* Hirtshals – børn presser blomstens køl ned, og den gule pollen bryder frem som fæces, jf. *barneskid* Skelby Falster; *fuglenæb* Møn, Bornholm, *lille fladbælg* Bornholm; *teblomst* Neksø, vel overført fra kodriver (s. 358), *engkløver* 1917. (4).

Færøerne: *kattuklogv*; *tirilstunga*, *tiritunga*, 1908ff efter blomsterstandens lighed med en udtunget plade på en kærnestav, jf. vortemælk bd. 2 og løvetand bd. 4 (5).

LITTERATUR: (1) 830 5, 74; 401 1950,73; (2) 231 190; (3) 378 1958,40; (4) 689 1,896ff; 107; (5) 751 180f jf. 90.

DYRKNING OG ANVENDELSE

Kællingetand anbefales o. 1800 til dyrkning på

klitter som foderplante (1). I begyndelsen af 1800-t prøvedyrkes den på Sindinggård MJylland, men opgives og dyrkes først fra 80'erne atter her (2) og andre steder. Planten omtales o. 1910 som den vistnok eneste, der kan erstatte rødkløveren, og i flerårige græsmarker er den uundværlig (3), men »mange landmænd trækker på skuldrene eller kniber det ene øje halvt i og ser på én, som om man havde sagt en tarvelig vittighed, når man blot siger det ene ord: kællingetand!« (1911; 4). Arealet til frø var 1959 120 ha, 1967 kun 10 ha.

Anvendt af landbefolkningen til at farve gult med (5); frøene skal være spiselige (6).

LITTERATUR: (1) 398 1806,694 og 1821,789; (2) 191 2,284; (3) 169 4,1908,255; (4) 169 7, 112; (5) 576 4,1799,401; (6) 398 1821,788.

PROSA OG POESI

Kællingetanden gnubber sig kælent op ad de unge, friske brudelys i håb om den sidste chance *Achton Friis* (1), kællingetand med sleske gule, men troskyldigt smilende blomster *J. O. Bøving-Petersen* (2).

Nu vokser sladrens gule blomst · på alle grøftens kanter. · · Se, kællingetandens hule smil · er smuttet op ved vejen *Harald H. Lund* (3) – Jomfru Maries små guldsko · blinker med solskinkvaster *Harald Herdal* (4).

LITTERATUR: (1) 269 2,354; (2) 118 125; (3) 561b 27; (4) 370i 56.

Sneglebælg, *Medicago*

Navnet er 1793 konstrueret ud fra et ældre snegleurt (1774) eller sneglekløver (1757–94), idet mange arters bælg er spiralformede (1).

HUMLE-SNEGLEBÆLG, *Medicago lupulina*, får 10–30 cm tynde og liggende stængler, de 20–30 små lysegule blomster samlet i tætte ovale hoveder er sammenlignet med humlens »kopper« (bd. 2). Dyrkes navnlig i landets sydlige egne; almindelig på marker, høje enge, diger, ved veje.

Sneglebælg nævnes o. 1840 som meget dyrket i Holsten og Mecklenburg. De følgende ca. 30 år dyrkede mange landmænd den ufrivilligt, idet rødkløverfrø ofte var forfalsket eller forurennet med humle-sneglebælg, men efter 1870-